

14 בינואר 2019

לכבוד

מר שמואל אבואב,

מנכ"ל משרד החינוך

בפקס': 02-5602336

שלום רב,

הנדון: התאמת פורטל "שיעורים פרטיים חינוך ברשת" לתלמידים הערבים

אנו פונים אליכם בדרישה להתאמתו של פורטל "שיעורים פרטיים חינוך ברשת" - אשר מספק שיעורים פרטיים וקבוצתיים במגוון מקצועות ליבה לתלמידים ללא עלות - לתלמידים הערבים. שירות המספק סיוע בלימודים בחסות המשרד ובמימונו, רובו ככולו בעברית (למעט שיעור בודד), מהווה אפליה אסורה, פוגע בזכותם לחינוך של התלמידים הערביים וחותר תחת הערך החוקתי של שוויון הזדמנויות בחינוך.

1. בחודשים האחרונים השיק משרד החינוך מיזם חדש ומבורך: שיעורים פרטיים וקבוצתיים מקוונים, המוצעים במגוון מקצועות ליבה, לתלמידי חטיבות הביניים והתיכון. השיעורים ניתנים בפורטל שהקים משרד החינוך, והם כוללים מתמטיקה (3-5 יחידות), אנגלית (3-5 יחידות) ולשון, הבנה והבעה. קורס נוסף המוצע לתלמידים הוא "עברית לדוברי ערבית" ברמה של שלוש יחידות לימוד. בפורטל, המאורגן למופת, מוצגת מערכת שעות ובה שיעורים בנושאים שונים אליהם יכולים התלמידים להירשם. כך, לדוגמא, ביום רביעי, 9.1.2019, הוצע בשעה 17:00 שיעור בנושא "חקירת פונקציה מעריכית ולוגריתם, פתרון מבחני מתכונת" וכן שיעור ב"לשון למיצ"ב"; ב-18:00 התקיים שיעור בנושא "תפקיד תחבירי של מילה מונגשת" ו-19:00 ניתן השיעור "חקירת פונקציות רציונאליות מבגרויות". עוד התקיימו ביום זה מגוון שיעורים באנגלית בכל רמות הלימוד לבגרות, וב"עברית לדוברי ערבית".

2. השיעורים מתקיימים בכיתה וירטואלית, באמצעות מחשב או טאבלט, ובמהלכם ניתן לשוחח עם המורה באמצעות מיקרופון או בצ'אט, ואף להעלות קבצים. תלמידים יכולים לבחור בין שיעור פרטי שבועי, הניתן על ידי מורה שבו בוחר התלמיד, ונמשך 50 דקות; שיעור קבוצתי במקצועות השונים, בו ניתן להשתתף חמש פעמים בשבוע, ושירות "מורה עכשיו" שמעניק סיוע נקודתי בעת הכנת שיעורי הבית או בלימוד לקראת מבחן. השימוש באתר ידידותי ויעיל.

3. אין ספק כי מדובר בשירות חיוני ונחוץ. ביוני 2017 גילה דו"ח של הרשות הארצית למדידה והערכה של משרד החינוך (ראמ"ה), אשר התבסס על סקר שנערך בין הורים, כי כמעט מחצית מתלמידי חטיבות הביניים והתיכון נעזרים בשיעורים פרטיים (ירדן סקופ, **דו"ח משרד החינוך: כמעט מחצית מתלמידי החטיבה והתיכון נעזרים בשיעורים פרטיים**, "הארץ", 6.6.2017). היכולת להסתייע בשיעורים פרטיים, אשר מותנית במעמד הסוציו-אקונומי של הורי התלמידים, הנה נחלתן של שכבות הביניים ושכבות מבוססות. יוזמת משרד החינוך מנגישה שירות חיוני זה לכלל התלמידים, ובכך מסייעת לצמצום הפערים הגבוהים הקיימים במערכת החינוך בין תלמידים משכבות חזקות וחלשות.

4. אלא שמבדיקה שערכנו עולה, כי הפורטל החדש מיועד ומכוון בעיקרו לתלמידים ששפת אמם עברית, וזאת למרות שחלק מהמורים המלמדים בו הם ערבים. שיעורי המתמטיקה ניתנים בעברית בלבד וכך גם שיעורי הלשון. שיעורי האנגלית מועברים באנגלית ובעברית. השיעור היחיד שניתן אף בשפה הערבית הוא "עברית לדוברי ערבית", אך גם מקצוע זה נלמד ברמת לימודים של שלוש יחידות בלבד, אף שבפועל חלק מהתלמידים הערבים לומדים עברית מורחבת, ונבחנים עליה גם ברמה של חמש יחידות בבחינות הבגרות. הפורטל עצמו, על שלל דפי הבית שבו, מופיע בעברית בלבד.

מצורפים העתקי צילומי מסך עם תשובות נציגי המשרד בפורטל לשאלות בדבר שפת הלימוד של המקצועות השונים.

5. קיומו של פורטל המספק שירות חיוני ומיועד כמעט לחלוטין לתלמידים יהודים, ששפת אימם עברית, והעדרו של פורטל מקביל בערבית, לתלמידים הערבים, מהווה אפליה אסורה, פוגע בזכותם של תלמידים ערבים לחינוך ולשוויון, וחותר תחת העיקרון החוקתי של שוויון הזדמנויות בחינוך. אי הנגשת השירותים והתכנים לערבית אף מעביר לתלמידים, לבני משפחתם ולמורים מסר מפלה ובעייתי, לפיו קיימות אוכלוסיות שהמשרד נותן דעתו עליהן וחפץ בקידומן יותר מאחרות.

6. תלמידי החינוך הערבי מהווים כ-24% מכלל התלמידים במערכת החינוך (ר' דו"ח המ.מ.מ **"מבט על החינוך הערבי"**, 15.7.2018). הפלייתם עתה בקבלת שיעורים פרטיים במימון המשרד מצטרפת לאפליה עמוקה וארוכת שנים של החינוך הערבי במערכת החינוך. אף שאפליה זו הצטמצמה בשנים האחרונות, היא עדיין עמוקה, מהותית וכואבת. כך, בשנת הלימודים 2015-2016 התקציב הממוצע לתלמיד ערבי בחטיבת הביניים והתיכון היה נמוך באופן מהותי מזה של תלמיד יהודי. פערים גדולים בתקצוב קיימים אף כשבוחנים את התקציב הממוצע לתלמיד בחלוקה לפי קבוצות טיפוח, זאת למרות שרוב התלמידים הערבים נמנים על קבוצת הטיפוח החלשה והחלשה-בינונית, לעומת רובם של התלמידים היהודים המשתייכים לקבוצת הטיפוח הבינונית והבינונית-חזקה (**"מבט על החינוך הערבי"**, עמ' 13).

אפליה זו מוצאת ביטוייה, בין היתר, בהישגי התלמידים הערבים. במקצועות הליבה שבהם נבחנים כישורי התלמידים בחינוך העל יסודי - מתמטיקה, אנגלית ומדעים, נרשמו לאורך השנים פערים עקביים בהישגים לטובת דוברי העברית בהשוואה לתלמידים דוברי הערבית.

תוצאות מבחני המיצ"ב האחרונים, שנערכו ב- 2018 ושפורסמו באחרונה – מבחנים אשר בוחנים את הישגיהם הלימודיים של תלמידי כתות ה' וח' במקצועות שונים – מלמדים על התרחבות הפערים בין תלמידים ערבים ליהודים באנגלית, ועל פערים שנשמרו במקצועות מתמטיקה ומדעים וטכנולוגיה. מבחנים ומחקרים בינלאומיים בתחום החינוך שישראל נוטלת בהם חלק מציגים תמונה דומה. כך, למשל, תוצאות המחקר הבינלאומי Timms הבוחן את רמת השליטה של תלמידי כתות ח' במדעים ובמתמטיקה, ואשר האחרון בהם התקיים בשנת 2015, מלמדות על פערים ניכרים בין תלמידים דוברי ערבית ועברית. פערים אלה בולטים אף במבחני פיזה, שנועדו לאפשר לכל מדינה לבדוק את תפוקות מערכת החינוך שלה ולהעריך את הישגי התלמידים מנקודת מבט בינלאומית. המחקר התלת שנתי, אשר בודק את רמת האוריינות של בני 15 בקריאה, במתמטיקה ובמדעים, ובוחן עד כמה רכשו התלמידים כלי חשיבה והבנה כלליים, מצביע באופן עקבי על הבדלים בולטים בין תלמידי שתי האוכלוסיות.

7. הפער מתבטא, כמובן, אף בשיעור הזכאות לתעודת בגרות. למרות עלייה עקבית בשיעור התלמידים הערבים המסיימים את בחינות הבגרות, הפער בינם לבין עמיתיהם היהודים עדיין גדול ו עומד כל כעשרה אחוזים. הפערים בין התלמידים בחינוך העברי ובחינוך הערבי נשמרים ואף גדלים כאשר בוחנים את שיעור הזכאים לתעודת בגרות העומד בדרישות הסף של האוניברסיטאות ("מבט על החינוך הערבי", עמוד 10).

8. בעקבות פרסום תוצאות המיצ"ב האחרון, הודיע שר החינוך כי הגורמים להרחבת הפערים בין התלמידים היהודים לערבים ייבדקו, וכי תגובש המלצה לפעולה (שחר אילן, **מבחני המיצ"ב: חלק מנתני כתות ה' נפסלו בשל בעיות אמינות שהתגלו אצל חלק מהמנהלים**, כלכליסט, 23.12.2018). אולם עד שתיערך הבדיקה, יגובשו המלצות וייצאו או לא אל הפועל, עשוי היה קיומו של פורטל המעניק שיעורים פרטיים וקבוצתיים, סיוע בשיעורי הבית והכנה למבחנים, לסייע לצמצום הפער בין האוכלוסיות, או למצער לתרום לאי הרחבתו. על כן תמוהה ומקוממת במיוחד החלטת המשרד לייעדו בעיקר לתלמידים יהודים, ולא לאפשר לתלמידים הערבים לקבל את אותו השירות ואת אותה העזרה בשפתם.

9. היחס המפלה לתלמידים ערבים מתבטא גם בבחינת המקצוע היחיד שהם יכולים לצרוך בפורטל בשפתם, "עברית לדוברי ערבית". הסיוע כאן ניתן אך ורק ברמת שלוש יחידות לבגרות, למרות שתלמידים ערבים נבחנים בעברית גם ברמה של חמש יחידות לימוד. בולט בהעדרו מהפורטל מקצוע נוסף, בו מתקשים תלמידים ערבים רבים: ערבית. כמו לשון והבעה עברית, גם תלמידי החינוך הערבי נדרשים להיבחן בבחינת הבגרות על שפתם, וכמו בקרב התלמידים יהודים, גם כאן ניכרים קשיים משמעותיים בקרב התלמידים. תכנון מוקדם המתחשב אף בצרכי אוכלוסייה זו, בוודאי היה מצביע על צורך אקוטי בסיוע לתלמידי החינוך הערבי בלימוד מקצוע זה.

10. שוויון הזדמנויות בחינוך הוא זכות יסוד, שבתי המשפט עיגנו שוב ושוב. "עקרון השוויון טבוע ושזור בזכות לחינוך, ובחובה המוטלת על הרשויות המוסמכות לספק חינוך שוויוני לכל ילד בישראל. בלעדי יסוד השוויון בחינוך, לא ניתן לממש את הזכות לחינוך על כל צדדיה והיבטיה. בלא שוויון הזדמנויות אמיתי בחינוך, נפגעת זכותו של אדם לפתח את הווייתו האישית באמצעות רכישת דעת וערכים, ונפגעת זכותו לשוויון הזדמנויות אמיתי בהמשך החיים בהגיעו

לבגירות (בג"ץ 7426/08 טבקה, משפט וצדק לעולי אתיופיה נ' שרת החינוך, פ"ד סד (1) 820
846-847 (2010)).

חובת המשרד, שמופקד על חינוכם ורווחתם של כלל תלמידי ישראל, להתאים את הפורטל לתלמידים הערבים, נובעת אף מהוראות חוק חינוך ממלכתי, תשי"ג-1953. מטרת החינוך, קובע החוק, הן בין היתר לחנך תלמידים לאהוב ולכבד את מורשתם, זהותם התרבותית ולשונם; כמו גם ממעמדה המיוחד בישראל של השפה הערבית ומחובת הרשויות לספק לאזרחי ישראל הערבים שירות מלא ושוויוני בשפה זו (ראו למשל בג"ץ 99/4112 **עדאלה המרכז המשפטי לזכויות המיעוט הערבי בישראל ואח' נ' עיריית תל-אביב-יפו**, פ"ד נו(5) 393 (2002); בג"ץ 8031/12 **המוקד להגנת הפרט נ' מנכ"ל הביטוח הלאומי** (פורסם בנבו, 5.6.2014)).

בשל כל אלה אנו מבקשים כי פורטל "שיעורים פרטיים חינוך ברשת" יונגש ויותאם בהקדם לתלמידים הערבים, כי השיעורים במקצועות השונים יילמדו אף בערבית, וכי יתווסף מקצוע ייחודי לתלמידי הערבים – שפה ערבית.

נודה להתייחסותך המהירה.

בכבוד רב ובברכה,
טל חסין, עו"ד

העתקים: עו"ד אילת כהן מלקמן, היועצת המשפטית, משרד החינוך, בפקס' 02-5603840
מר עבדאלה חטיב, מנהל אגף החינוך לערבים, משרד החינוך, בדואר אלקטרוני